

LURRALDE TASUNEZKO ESKUBIDEA ETA ESKUBIDE PERTSONALAK SUOMI-n EMAITZAK.

Guk Finlandia bezala ezagutzen duguna, beraiek **SUOMI** edo Finlandia, hemengo Euskal Herria/Pais Vasco bezalaxe. Beraz, herri horri zor diogun errespetuz Suomi deituko diogu hemendik aurrera eta ez Finlandia. Eta hau esanik, goazen Suomiko hizkuntz egoera aztertzeraz.

Helsinki iritsi bezain laster lehendabizi ikus daitekeena zera da, errotulazio guztiak bi hizkuntzetan (Belgikan bezalaxe) goiko hizkuntza suomieraz eta behekoa suedieraz, beraz, seinalizazio guztia elebiduna da. Zergatik suedieraz? Diotenez XIII mendean joan omen ziren lehenengo suediarrek Suomira. Bi hizkuntzok ez dute inolako antzik beraien artean; suediera germanikoa da eta suomierak aldiz, (euskara bezalaxe), ez du zerikusirik Europako hizkuntzekin. (Ikus, mapan kokapena). (Ingriera eta kareliera adib., suomieraren adarrak dira, eta talde honetako beste hizkuntzak **EESTI** <Estoniakoa> eta **SAAMI** <laponiarren hizkuntza> dira). Orain goazen ikustera zein proportziotan dauden.

Azken egunean esaten genuen Belgikan flamenarrak zirela nagusi, esan nahi dut %60 zirela eta besteak aldiz, %40 frankofonoak; Suomin berriz, suomitarrek gehiago dira, suediarrek %62 diren bitartean. Ez da inolaz ere gure kasua baina, interesantea da ikustea eskubide linguistikoek zer eman duten, alde horretatik batipat, zeren duela ehun urte ez bait zen hori gertatzen, guztiz alderantzizkoa baizik, hots, suediera zen nagusi.

SUOMI 304.000 Km. ditu, lurraldez handia da baina jendez hutsa; jenderik gehiena

beheko partean eta kostaldean bizi delarik. Suomitarrak 4.057.121 dira (1983ko datuen arabera) eta suediarrek 299.016 lagun 16.000 km.tan, beraz, Euskal Herriaren zabalera (ikus, mapa).

HIZKUNTZ EGOERA.

Belgikan bezala eskubide pertsonalak eta lurraldetasunezkoak daude aspaldidanik. Suomi Errusiako parte zen eta Lenin-en iraultza etorri zenean autodeterminazioa lortu zuten. Beraz, 1919an Errepublika izendatu zuten eta 1920an egin zen lehenengo lege linguistikoa. Zer zioen lege honek?" Suomin bi hizkuntza daude eta biak izango dira ofizialak, hau da, berdintasuna izango dute". Belgikan bezalaxe. Zer esan nahi duen? Bada, nahi duenak nahi duena hitzegin dezala, inori ez zaio debekatuko, inor ez da diskriminatuko.

Ikus daitekeenez, Suomiko eta Flandesko fenomeno ia-ia paraleloki joan dira. Orduan 1935ean edo, lege hori zehaztu asmoz beste lege bat atera zuten, hau da, zeinnahi lekutan %12 edota %88 arteko jendetza baldin badago hizkuntza batean, eta oso garbi ez dagoenez esan nahi du gehiengoak hori eskubide pertsonalak direla nagusi, elebitasun ofiziala, alegia eta ondorioz, Belgikan bezala, eskolak eta udal administrazioak eskubide pertsonalen arabera funtzionatuko dutela, hots, norberak hautatuko du zein hizkuntzatan bizi nahi duen.

Geroztik, lege hori piska bat aldatuz joan da, hasierako eskakizuna gutxituz, %90 eta %10 eskatzen bazuten, gaur egun, %92 eta %8ra (ikus mapan suomieraren egoera) jaitsi da. Baina proportzio hauek aplikatuagatik ere

suomieraz %94 eta suedieraz %6 hitzegiten da, hau da, eskubide pertsonalak aplikatua-
ren sekulako abantaila damaie suomita-
rrei.

Hala ere, zer gertatzen zaie? Zenbait herri-
tan suomiera nagusi izan arren eta ondo-
rioz, lurraldetasunezko legea aplikatzea
egokituarren, bada, suediera dela nagusi.
Zergatik? Burgesia suediarra delako eta
indar ekonomikoa berauen esku dagoenez,
gutxiengo honek agintzen du, hau kontu-
tan hartzekoa da, beraz, lurraldetasunezko
eskubideak lortzea oso zaila da gaur egun.
Beraz, sistema hau ematen da Suomin eta
eskala hau aplikatuko bagenu Euskal
Herrian une honetan, eskubide pertsonalak
izango genituzke leku askotan, dudarik
gabe.

IRTENBIDEA SUOMIERARENTZAT.

Hizkuntz aldetik unitatea **udalerrria** denez,
10 urtetik behin inkesta bat pasatzen dute
eta beronen arabera aplikatzen dituzte
eskubide pertsonalak ala lurraldetasunez-
koak eskola eta udal administrazioan;
baita ere esan behar da, legeok ez direla
Unibertsitate mailaraino eramaten ausartu,
bestalde, maila pribatuan ere ez dira ausar-
tu sartzera ez dagoelako legislaziorik
Quebec-en edota Belgikan bezala.

Beraz, eskualde mailan, herri eta erresuma
mailan ere, eskubide pertsonalak nagusi
diren arren eta proportzioari begiratu-
z gero, ia 400 udalerritan dira lurraldetas-
sunezko eskubideak nagusi.

Nola jakin daiteke hori? Errotulazioaren
bidez. **Lurraldetasunezko eskubideak
dauden herrietan, hizkuntza batetan
besterik ez da idazten herri izena eta
eskubide pertsonalak nagusi diren
herrietan aldiz, bi hizkuntzetan.**

Orduan, lehenengo inpresioa da, egoera
lurraldetasunezko eskubideen alde dagoela
baina kontutan hartu beharrekoa da, sue-

diarrak %6a besterik ez izan arren, herri
handienetan daudela eta aberatsenak
berauek direla (Helsinki adib., komer-
tzioa suediarren eskutan eta suedieraz
mintzatzen direnen eskutan dago hain
zuzen ere). Beraz, Belgikan askoz ere
gogorrago jokatu dute.

Une honetan Helsinki %90 dira suomie-
raz mintzo direnak eta %10 suedieraz,
beraz, Helsinki suomitarrak nagusitu dira
erabat eta Belgikan aldiz, flamendarrak
%20 besterik ez dira. Oso egoera desber-
dina da zeren, flamendarrak gehiengoa
izanik Belgika osoan, hiriburuan minorita-
rioak bait dira eta suomitarrak aldiz, nagu-
siak herri osoan eta baita Helsinki ere.
Nola litekeen? Harrigarria bada ere feno-
meno hori Helsinkiko industrializazioari
esker gertatu zen, hots, herri txikietako
langileak bertaratu zirelako alegia, hau da,
inmigrazioak alde jokatu zuelako.
Euskal Herrian aldiz, guztiz kontra jokatu
du inmigrazioak dudarik gabe.

Beraz, Helsinki arazoari buelta eman
ahal izan badiote, inmigrazioari esker izan
da. Ikusten badugu suediar jendaketaren
beherakada (beti 300.000 lagun direla
diote), estatu bat aldamenean, klase nagu-
sia beren alde eta hala ere gainbehera,...
eta hori disimulatzeko mila eta bat ahale-
gin eginagatik ere beheraka doazela,...
beste neurri bat hartu dute eta hau izan da:
eskala aldatzea, hau da, %92 eta %8 ra
jeistea alegia)

Errolda 10 urtetik behin egiten da eta duela
27 urte edo, etxeko hizkuntza nagusia zein
zen galdetzen bazen ere, orain, etxeko
nagusien ama hizkuntza zein den galde-
tzen dute. Hemen faktore subjektibo bat
dago, gainbeherakada ez errekonozitzeare-
na alegia eta, badirudi errolda guztiz sue-
diarren alde ateratzen zaiela metodo honen
bitartez zifrak puztuz; baina maltzurkeria
guztiak erabiliarren oso-oso gaizki daude.

Orduan, kuadro txiki baten bitartez, alde
batetik suomitarrak eta bestetik suedia-
rrak, ikusiko ditugu zertan dauden eskola-

tze mailak. Alde batean: 1.mailakoa - 2.mailakoa bestean, (Lizeo-Unibertsitatea). Beno, zifra hauek dira: 1.mailakoan ez da gauza handirik ikusten; 2. mailakoan, suediarrek askoz gehiago dira, Unibertsitate mailan batipat; askoz ere tituludun gehiago dago suediarren artean.

Honen bitartez ikus daitekeena zera da; askoz ere hobeto daudela suediarrek hizkuntza mailan suomitarrek baino, (duela ehun urteko datuak, noski!, suomitarrek hemengo euskaldunak bezala zirenekoak, alegia.)

Beste puntu nagusia zera da Telebista. . Han bi kate daude eta biak suomieraz dira, horrek ez du esan nahi suedieraz entzuten ez denik baina, oso ordu gutxi batzu besterik ez.

Prentsan une honetan Helsinkiko egunkaririk onena suedieraz egiten da. Prentsa mailan sekulako indarra dute suediarrek eta Telebistan aldiz ez, gauza harrigarria bada ere.

Hango helburua ez da elebitasuna horregatik ez dute elebitasuna zabaltzeko asmorik, hori oso garbi dute. Horretan, flamendarrak bezain erradikalak dira. Nik ditudan zifrak hauek dira: suomitarren artean % 20 dira

elebidunak.(Azken berriek diotenez, ingelesa sartu nahi omen dute bigarren hizkuntzatzat. Belgikako fenomeno bera. Eta hori PACTO NORDICO deituriko hitzarmena dela bide eta suediera inportantea izanik,...)

Beraz, suomitarrek %20 elebidunak direla kalkulatu eta suediarrek aldiz, %55a, bistan da, askoz ere elebidun gehiago daudela suediarren artean suomitarren artean baino.

Timo RIIHO, Helsinki Unibertsitateko irakaslea den honek dioenez, **instituzioek izan behar dute elebidun, jendea elebarkar izan dadin.** (Hemen gertatzen denaren alderantzizkoa, ezta?)

Halere,(eta irakasle beronek dioenez) seirehun mila direla elebidunak eta guztira bost milioe direnez, oso elebidun gutxi dagoela Suomi (Finlandia) osoan. Lehen askoz gehiago omen ziren suomieraz zekitenak eta bigarren hizkuntza beharrezkoazenez, suediera ikasten omen zuten; baina duela 50 urtez hona (adib.; Helsinkin 1930 arte eta elebidunak kontatuz hizkuntza nagusia suediera zen) eta hain denbora motzean gezurra badirudi ere, gauzak aldatu egin dira.

Les Ethnies (R. Breton, 53)

